

Нафтова і газова промисловість 1'96

Щоквартальний науково-виробничий журнал

ЗАСНОВАНО У 1960 р.

1 (167) січень — березень, 1996

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ НАФТОВОЇ,
ГАЗОВОЇ ТА НАФТОПЕРЕРОБНОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКА НАФТОГАЗОВА
АКАДЕМІЯ

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРГАЗПРОМ"

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
"УКРНАФТА"

УКРАЇНСЬКА ГАЗОВА
КОРПОРАЦІЯ "УКРГАЗ"

УКРАЇНСЬКА КОРПОРАЦІЯ
"УКРЗАРУБІЖНАФТОГАЗ"

Зареєстровано в Державному комітеті у справах
видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження.
Свідоцтво про реєстрацію КВ № 1065

КИЇВ, НАЦ АТ «Укргазпром»

ГЕОЛОГІЯ НАФТИ І ГАЗУ

- КІВШИК М. К., ТОЛКУНОВ А. П. Застосування геофізичних досліджень при розвідці та експлуатації родовищ нафти і газу 3
- ТІМОШИН Ю. В., ТІМОШИНА І. Ю., ЛІСНИЙ Г. Д. Ефективна реалізація просторової сейсмозовідки в умовах України 5
- ДВОРЯНИН Є. С. Докарбонова геодинамічна модель Дніпровсько-Донецької западини (щодо газонасності) 11
- БЕРКОВСЬКА В. В. Деякі аспекти визначення сейсмічних моделей фацій осадової товщі 14

БУРІННЯ СВЕРДЛОВИН

- МИСЛЮК М. А., НОВІКОВ В. Д., ОВСЯННИКОВ А. С., ЛЯХ В. В., СТЕФУРАК Р. І. Розрахунок стабілізованих компоновок низу бурильної колони 17
- ВИСЛОБИЦЬКИЙ П. А. Прохідність колони у кривому стволі між вертикальною та горизонтальною ділянками 20
- БОНДАРЕНКО С. І., САМАРСЬКИЙ В. А., ФЕНЧЕНКО В. Н., ГОШОВСЬКИЙ С. В., ФЕСЕНКО Л. Д., СТАСЄВ О. С. Дистанційний метод визначення траєкторії нафтогазової свердловини 23
- ЯРЕМЕНКО В. О., ТРЕТИННИК В. Ю., ФІЛЬ В. Г., КРАВЕЦЬ П. Е. Науково-технічні прогнози підвищення рівня підготовки хімічних реагентів 26

ВИДОБУТОК НАФТИ І ГАЗУ

- ЄГЕР Д. О., БОЙЧУК І. Я., БУЛЬБАС В. М., ГРЕЧКО Б. Ю., ЧЕРНИШ І. Г., ІЛЬЧИШИНА С. В., ГОНЧАРИК В. П., ІВАСИШИН М. Д., ІВАСИШИН М. В. Розробка технологічних схем обробки підварної води з метою її очищення від нафтопродуктів 29
- КОПАЧ І. В., КОВАЛЬСЬКИЙ О. І., ПЕЛЕНИЧКА Л. Г. Стан і перспективи застосування теплових методів з метою підвищення видобувних можливостей свердловин в умовах Прикарпаття 32
- ОСІНЧУК З. П. З історії розвитку газової промисловості України 33

ТРАНСПОРТ І ЗБЕРІГАННЯ НАФТИ І ГАЗУ

- СОЛЕЦЬКИЙ О. В., САВКІВ Б. П., ВОЙЦЬКИЙ В. П. Підвищення ефективності експлуатації ПСГ з підшовною водою 36
- НІЩЕТА В. В., КОСОВ О. С., СВИСТЕЛЬНИК О. В., АЛЕКСАНДРОВ П. І. Протипомажний захист нагнітача 38
- АНДРІЙШИН М. П., КАСПЕРОВИЧ В. К., ГІМЕР П. Р. Моделювання режимів роботи КС 43
- ГІМЕР Р. Ф., ДЕРКАЧ М. П. Охоронні зони газових свердловин та інших об'єктів 45
- КОСТЕНКО Д. А. Реконструкція компресорних станцій АТ «Укргазпром» 47
- РОМАЙКЕ М., КОСТЕНКО Д. А. Модернізація газової турбіни MS 3142 49

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- ОСІНЧУК З. П., ГІНЗБУРГ М. Д., КОРНІЛОВСЬКА І. М., ЧЕРНЕЦЬ М. В. Про створення галузевої бази термінів та визначень з автоматизації, телемеханізації та використання обчислювальної техніки 50

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

- ЗАХМАТОВ В. Д., ШКАРАБУРА М. Г. Нова техніка гасіння пожеж на нафтогазових об'єктах 52

Про створення галузевої бази термінів та визначень з автоматизації, телемеханізації та використання обчислювальної техніки

Основною перешкодою впровадженню державної мови в роботу фахівців галузі є відсутність сталої української технічної термінології, яка сьогодні перебуває у стадії свого формування. Тому в документах, які розробляють зараз на державній мові науковці, проєктанти, виробничники, керівники різних рівнів для опису тих самих понять, використовують різні терміни, а деякі з них мають вільне тлумачення, яке не збігається в різних документах. Усе це завдає великих труднощів фахівцям і негативно позначається на результатах їхньої діяльності.

Єдиним шляхом для усунення термінологічних перешкод є впровадження в галузі достатньо повної та узгодженої системи термінів та їх визначень, яка б базувалась на термінологічній системі, стандартизований на державному рівні і доповнений термінами або додатковими визначеннями загальнотехнічних термінів, що відбивають специфіку галузі.

Слід зауважити, що в останні роки велика увага приділяється розробці україномовної

УДК 681.3.06.004

термінології загально-технічного застосування. Держстандартом України розроблено Керівний нормативний документ*, на основі якого тільки протягом 1993 — 94 рр. створено понад 90 державних стандартів на терміни та визначення з автоматизованих систем, електронних та електротехнічних виробів, зв'язку, надійності та безпеки, метрології, систем обробки інформації, ергономіки та суміжних предметних ділянок.

На жаль, ці термінологічні напрацювання вкрай недостатньо використовуються фахівцями в їхній практичній діяльності. На нашу думку, це зумовлено кількома факторами. По-перше, названі стандарти видані дуже малими тиражами (50 — 1000 примірників) і

*КНД 50-011—93. Основні положення та порядок розробки стандартів на терміни та визначення. — К.: Держстандарт України, 1993. — 36 с.

З. П. ОСІНЧУК
АТ "Укргазпром"
М. Д. ГІНЗБУРГ,
І. М. КОРНІЛОВСЬКА,
М. В. ЧЕРНЕЦЬ
НДПІАСУтрансгаз

тому малодоступні широкому колу фахівців. По-друге, кожний стандарт охоплює відносно вузьку предметну ділянку і містить у собі від 30 до 100 термінів. Тому, якщо навіть організувати на кожному робочому місці повну бібліотеку державних стандартів на терміни та визначення, то пошук потрібних термінів серед такої кількості стандартів є досить складним завданням, що потребує багато часу.

Саме тому вкрай актуальним залишається завдання забезпечення зручного оперативного доступу фахівців галузі до накопиченої стандартизованої і рекомендованої термінології і тим самим використання в їхній практичній діяльності. Для його розв'язання необхідно створити галузеву базу термінів та визначень і передавати її фахівцям на машинному носії разом з відповідною

довідково-пошуковою системою. Таку базу термінів та визначень з автоматизації, телемеханізації та використання обчислювальної техніки створює зараз інститут НДПІАСУтрансгаз на замовлення АТ "Укргазпром". Цю статтю присвячено її стислому опису.

База охоплює понад 3,5 тис. термінів та визначень українською мовою з таких тематичних ділянок, як: загальні поняття автоматизації, автоматизовані системи, автоматичні пристрої та системи, апаратура регулювання, фізичні величини, міри, вимірювальна техніка, метрологія, системи та пристрої телемеханіки і зв'язку, електротехніка, електроніка, елементи та прилади обчислювальної техніки, надійність та безпека, ергономіка, інформатика, системи обробки даних, програмування.

Вхідними даними для вибору термінів та їх визначень, крім державних стандартів України, є стандарти Міжнародної організації із стандартизації (ISO), стандарти Міжнародної електротехнічної комісії

(ІЕС), Міждержавні стандарти СНД (державні стандарти колишнього СРСР, які діють в Україні), нормативні документи Держнафтогазпрому України та АТ "Укргазпром", словники, довідники, періодичні видання та інші літературні джерела.

Кожний термін має російський та англійський відповідники (еквіваленти), що значно підвищує інформативність бази і дає можливість використовувати її як спеціалізований російсько-український, або англійсько-український словник. Винятком є окремі терміни, які не вживаються в англійській технічній літературі, і тому для них англійські еквіваленти не наводяться.

База побудована за алфавітно-гніздовим принципом (терміни та їх визначення об'єднуються у групи-гнізда). До складу гнізда входять: головний термін гнізда (іменник у називному відмінку) та похідні від нього терміни, що являють собою словосполучення цього головного терміну та іншого слова або слів. Порядок розміщення слів у похідних термінах зберігається таким, яким його прийнято в науково-технічній літературі та технічній документації. При цьому гнізда впорядковуються за алфавітом головних термінів, а похідні терміни — за алфавітом у межах гнізда.

Визначення підбирають за такими

правилами: перевага у виборі визначень термінів надається стандартам і використанню визначень, наведених у Міжнародних та Державних стандартах, причому робиться посилення на відповідний стандарт. Якщо в стандартах визначення відсутнє, то вибір здійснювався за іншими джерелами з необхідним узагальненням; у разі різничитання визначень термінів у джерелах перевага надається тому визначенню, яке точніше відбиває суть терміна; у разі недостатньо точного визначення термінів у джерелах, подається розроблене узагальнене визначення з урахуванням специфіки газової галузі; для головного терміна гнізда наведено загальне визначення, а в разі потреби уточнюючі визначення відповідно до галузей використання; визначення похідних термінів лише доповнюють і деталізують визначення головного терміна. Якщо у терміна є кілька визначень, то їх пронумеровано арабськими цифрами.

Для ведення і використання цієї бази термінів розроблено дві програми — програму ведення галузевої бази термінів і резидентну програму, яка дає можливість безпосередньо використовувати дану базу за її призначенням.

Резидентна програма для використання галузевої бази термінів

дає можливість користувачеві, завантаживши її один раз до пам'яті комп'ютера, постійно звертатися до бази (натискаючи "гарячу" клавішу) як до словника, що в автоматизованому режимі здатний виконувати такі функції: контекстний пошук заданою мовою (українською, російською, англійською) терміна, що виділяється на екрані під час роботи користувача в будь-якій текстовій редакції або безпосередньо вводиться у відповідь на запит програми; подання на екрані перекладу терміна на дві інші мови (залежно від того, якою мовою введено термін) та його визначення і, можливо, синонімів; переключення мови визначення з української на російську і навпаки; наскрізний перегляд термінів з можливістю їх упорядкування як за алфавітом, так і за алфавітно-гніздовим принципом. В останньому випадку головні терміни гнізда наводяться іншим (червоним) кольором; якщо програма не знаходить заданого терміна в своїй базі, користувачеві надається можливість зробити це самому, переглянувши терміни, подібні до наведеного за написанням; вставка терміна до тексту користувача; друкування терміна, його перекладу і визначення на принтері.

Програма ведення термінологічної бази

даних базується на інструментальних можливостях системи FOXPRO і за допомогою меню дає змогу користувачеві виконувати такі функції: наскрізний перегляд термінів (українських, російських, англійських), причому терміни можуть бути упорядковані як за алфавітно-гніздовим принципом, так і безпосередньо за алфавітом; контекстний пошук термінів (українських, російських, англійських); вибір необхідного терміна (українського, російського, англійського) та відображення його перекладу та визначення; вивід на друкарський пристрій заданих термінів з їх визначеннями українською мовою; розширення бази термінів та їх визначень як у межах існуючих тематичних ділянок, так і включення нових тематичних ділянок.

Таким чином, створена база термінів з автоматизації, телемеханізації та використання обчислювальної техніки, яка містить у собі основні терміни, що використовуються у галузі, і їх визначення з урахуванням специфіки газової промисловості. Впровадження цієї бази у поєднанні з її постійним оновленням дасть можливість уніфікувати терміни, значно полегшить створення документів державною мовою та користування ними і в такий спосіб — плідну співпрацю різних фахівців.